

Poslanje Isusovih malih sestara u Zagrebačkoj nadbiskupiji (1975.–2022.)

Jasna Krista Mijatović*, Blaženka Zelenika**

Sažetak

Kanonizacija Charlesa de Foucaulda neposredni je povod istraživanju o poslanju njegovih duhovnih kćeri. Budući da o Isusovim malim sestrama na području Zagrebačke nadbiskupije nema puno pisanih tragova u javnosti, u istraživački je okvir postavljena upravo ta tematika. Istraživanje arhivskoga gradiva i sociodemografskih podataka o sestrama koje su živjele u Zagrebu i Karlovcu od 1975. do 2022. pokazuje da poslanje sestara karakterizira internacionalnost, misijski duh, periferije i volontiranje.

Ključne riječi: Isusove male sestre; Charles de Foucauld; poslanje; Zagrebačka nadbiskupija; internacionalnost; misijski duh; periferije; volontiranje

Uvod

Charles de Foucauld (1858.–1916.) za života formalno nije utemeljio ni jednu redovničku zajednicu, iako je imao nadahnuće to učiniti i u više je navrata pokušavao ostvariti. Napisao je čak i pravilo za jednu takvu zajednicu (Šešo, 1978, 25). No, umro je sam. Nekoliko desetljeća nakon njegove smrti, René Voillaume (1905.–2003.) osnovao je Isusovu malu braću, a Magdeleine Hutin (1898.–1989.) Isusove male sestre. Ipak se Charles de Foucauld smatra duhovnim utemeljiteljem tih dviju redovničkih zajednica jer su članovi tih zajednica nastojali po Charlesovu primjeru nasljedovati Gospodina Isusa Krista. Mala sestra Magdalena, utemeljiteljica Bratstva¹ Isusovih malih sestara, često je isticala kako je pravi utemeljitelj Bratstva Charles de Foucauld (Zelenika, 2005, 108).

* Dr. sc. Jasna Krista Mijatović, poslijedoktorand, Filozofsko–teološki institut Družbe Isusove. Adresa: Jordanovac 110, 10000 Zagreb, Hrvatska. ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0002-6505-7118>. E-adresa: kristamijatovic@gmail.com

** Blaženka Zelenika, Isusove male sestre. Hrvatska karmelska provincija sv. oca Josipa, Teologija posvećenog života. Adresa: Česmičkoga 1, 10000 Zagreb, Hrvatska. ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0003-4680-4103>. E-adresa: ms.blazenka@gmail.com

1 Izraz *bratstvo* (franc. *fraternité*) dio je službenoga naziva zajednice malih sestara. Ekvivalentan je pojmu sestrinstva. O pojmu bratstva usp. Daiker, 2003, 37.

Oboje utemeljitelja Bratstvu su dali u zadatak prakticirati kontemplaciju usred svijeta (*Petites soeurs de Jésus*, 1988, 2), čime su inicirali nastanak ne samo nove redovničke zajednice, nego novoga oblika redovničkoga života. Naime, prema dotad uvriježenomu shvaćanju, neophodan uvjet za kontemplaciju bila je samostanska klauzura. Kontemplativni život u svijetu zapravo predstavlja simbiozu monaškoga i misionarskoga poslanja (Zelenika, 2022, IV).

Kad je riječ o misionarenju, male sestre preferiraju nastanjivati se u pograničnim geografskim područjima izabirući život tihe prisutnosti među siromašnima i tzv. radničkom klasom. Uzimajući udio u običnim manualnim poslovima njihova svagdana, sestre radikalno otklanjaju biti socijalno–ekonomska kritika aktualnoga društvenoga poretka (Daiker, 2003, 120).

S obzirom na tu slojevitost, poslanje Isusovih malih sestara moguće je promatrati u perspektivi višedimenzionalnosti, raščlanjujući ga na nekoliko dimenzija: molitvenu, svjedočku, pashalnu i djelatnu (Zelenika, 2022, 7). Iako molitvena dimenzija zauzima prioritetno mjesto u cjelokupnosti poslanja Bratstva, u fokusu istraživanja poslanja malih sestara na području Zagrebačke nadbiskupije njihova je djelatna dimenzija.

1. Metodologija istraživanja

U kontekstu poslanja Isusovih malih sestara na području Zagrebačke nadbiskupije u razdoblju od 1975. do 2022. godine, na temelju očuvanoga arhivskoga gradiva opisane su okolnosti osnivanja pojedinih zajednica Isusovih malih sestara te su dana pisana svjedočanstva sestara o životu i radu u tim zajednicama.

Za svaku malu sestru koja je bila članica tih zajednica u navedenom razdoblju, uvidom u arhivsko gradivo i usmenim svjedočanstvima, prikupljeni su sociodemografski podatci: redovničko ime, država rođenja te djelatnosti i vrijeme provedeno u određenoj zajednici. Obrada podataka provedena je na temelju nekoliko parametara koji su ključni za djelatnu dimenziju poslanja Isusovih malih sestara: internacionalnost zajednica, misijski duh, osnivanje zajednica na društvenim marginama i volontiranje.

2. Rezultati istraživanja i njihova interpretacija

Rezultati istraživanja prikazani su s obzirom na dvije referentne lokacije na kojima su male sestre osnivale zajednice na području Zagrebačke nadbiskupije: Zagreb i Karlovac. U gradu Zagrebu male sestre više su se puta selile iz jedne gradske četvrti u drugu, pa su rezultati istraživanja prikazani odvojeno za svaku četvrt: Gornja Dubrava, Trnje, Donja Dubrava i Travno.

Prikaz rezultata istraživanja prati kronološki slijed osnivanja zajednica. Sociodemografski podatci o sestrama u tabličnom prikazu navedeni su kronološkim redom s obzirom na dolazak sestara u zajednicu. Ako je više sestara došlo u istoj godini, imena sestara prate abecedni poredak.

2.1. Zagreb (od 1975.)

Isusove male sestre u Hrvatsku su došle 1969. godine (Hutin, 1987a, 282). Na poticaj dakovačkoga biskupa mons. Stjepana Bäuerleina, prvu su zajednicu osnovale u Aljmašu.² Tek šest godina kasnije, 1975. godine, došle su u Zagrebačku nadbiskupiju.³ U pismu u kojem opisuje svoj osamnaesti pohod zemljama Srednje i Istočne Europe, mala sestra Magdalena u svibnju 1974. godine spominje pripreme za osnivanje zajednice u Zagrebu. »Spavamo u stambenom vozilu ‘Putujuća zvijezda’ na Trgu pred katedralom jer još uvijek nemamo Bratstva u Zagrebu, ali radimo na osnutku«⁴ (Hutin, 1987b, 150).

2.1.1. Gornja Dubrava (1975.–1978.)

Prva zagrebačka zajednica osnovana je 10. siječnja 1975. godine na području gradske četvrti Gornja Dubrava.⁵ Četvrt je u to vrijeme bila na periferiji grada Zagreba. Mala sestra Ana Emanuela, podrijetlom iz Švicarske, i mala sestra Margaret Alison, podrijetlom iz Engleske, prve članice te zajednice živjele su u podstanarstvu jedne obitelji. U svojim zapisima svjedoče o ljubaznosti te obitelji, kao i o velikodušnoj dobrodošlici mjesnoga župnika. »Vlasnici stana primaju nas vrlo ljubazno. [...] Odmah nam nude pomoć, posuđuju sve što nam je potrebno. [...] Sutradan posjećujemo župnika naše župe. On nam daje ključ male crkve koja je desetak minuta udaljena od nas. Tamo možemo ići moliti.«⁶ U novoj su sredini male sestre ubrzo proširile poznanstva. Upoznale su članice svjetovnoga instituta Suradnice Krista Kralja, koje su im bile velika podrška u nimalo lakim počecima osnivanja zajednice.⁷

Tablica 1. Isusove male sestre u Zagrebu — Gornja Dubrava (1975.–1978.)

Table 1. *The Little Sisters of Jesus in Zagreb — Gornja Dubrava (1975 — 1978)*

Br.	Redovničko ime sestre	Država rođenja	Razdoblje	Djelatnost
1.	m. s. Ana Emanuela	Švicarska	1975.–1978.	Rad na traci u tvornici Mega
2.	m. s. Margaret Alison	Engleska	1975.–1977.	Poslovi čišćenja u Kliničkom bolničkom centru Zagreb
3.	m. s. Anne Charlotte	Francuska	1977.–1978.	Poslovi čišćenja u poduzećima
4.	m. s. Maria Grazia	Italija	1977.–1978.	Kućanski poslovi i poslovi čišćenja u obiteljima

2 HR-AIMSZ. Trinaesto putovanje male sestre Magdalene u Jugoslaviju od 28. lipnja do 9. srpnja 1969., Početak zajednice u Aljmašu. Zapis male sestre Klauđije Nade, str. 1.

3 HR-AIMSZ. Diaires de Petites soeurs de Zagreb. Mois de janvier 1975., str. 1.

4 Blaženka Zelenika, članica Bratstva Isusovih malih sestara, prevela je tekstove iz francuskih izvornika.

5 HR-AIMSZ. Diaires de Petites soeurs de Zagreb. Mois de janvier 1975., str. 1.

6 HR-AIMSZ. Diaires de Petites soeurs de Zagreb. Mois de janvier 1975., str. 1.

7 HR-AIMSZ. Diaires de Petites soeurs de Zagreb. Mois de janvier 1975., str. 3.

2.1.2. Trnje (1978.–2007.)

Nakon tri godine stanovanja u podstanarstvu u Gornjoj Dubravi, male sestre odlučile su kupiti kuću u drugoj periferijskoj četvrti grada Zagreba Trnju. Na novu su se lokaciju preselile 2. lipnja 1978. godine.⁸ Kuća je bila u trošnom stanju, pa su bili potrebni veći građevinski zahvati na njoj. Upravo su se preko tih radova male sestre vrlo brzo upoznale sa svojim novim susjedstvom. »U našoj ulici kontakti su vrlo jednostavni. Više puta idemo u susjedstvo posuditi alate za radove. [...] U župi se ubrzo upoznajemo sa župljanima. Sestre dominikanke nas pozivaju da dodemo u posjet kod njih.«⁹ Dana 29. srpnja 1978. godine prvu svetu misu u kapelici predslavio je o. Josip Opat SJ, koji je puno i s potpunom raspoloživošću pomogao malim sestrama u uređenju kućice i kapelice.¹⁰

U vremenu Domovinskoga rata u susjedstvu malih sestara smjestili su se prognanici i izbjeglice: »Mada zaista uska i često vrlo blatna, draga nam je naša ulica, susjedstvo, župa [...] gdje su se vremenom izgradila i grade tolika prijateljstva. Zbog rata tu su i nova lica, obitelji iz Borova naselja, Travnika, Mostara, Banja Luke, Tuzle, [...] u srcu nam je njihova bol, vjera, dostojanstvo« (Mijoč, 1997, 10). Isusove male sestre nastojale su da se istina o Domovinskom ratu čuje i izvan granica Hrvatske. Tako je u zaključcima Generalnoga kapitula 1999. godine zahvaljujući maloj sestri Sonji Mariji među znakovima nade istaknut evanđeoski stav hrvatskih biskupa tijekom Domovinskoga rata (Fraternité des petites soeurs de Jésus, 1999, 13). Slična je nastojanja imala mala sestra Lujza Augusta: »Evanđeoskom i ljudskom hrabrošću svjedočila je i tumačila istinu o Domovinskom ratu. Činila je to tiho, nenametljivo, bez reklame, hrabro i odlučno. Samo Bog zna koliki je njezin doprinos u čišćenju pamćenja o iskrivljenoj slici duhovnog i moralnog lika hrvatskog naroda, posebice pred svjetskom javnošću francuskog govornog područja. [...] Svim je sredstvima širila i branila duhovno bogatstvo hrvatskog naroda« (Tenšek, 2008, 28).

Tijekom gotovo tri desetljeća prisutnosti u četvrti Trnje male su sestre radile u nekoliko tvornica (Mega, Končar, Ledo) i u tiskarama Grafički zavod i Lipa Mill. Za sestre je osobito važno bilo to što su u tvornicama mogle raditi u redovničkom odijelu. Tu je činjenicu istaknula i mala sestra Magdalena kad je u travnju 1979. godine posjetila zajednicu u Trnju dodavši da je teško ishoditi rad u redovničkom odijelu čak i u zemljama koje nisu pod komunističkim režimom (Hutin, 1988, 40).

Od devedesetih godina male sestre počele su obavljati poslove čišćenja u domovima zdravlja Centar i Trnje. U tom su prije svega vidjele znak solidarnosti s ostalim radnicama na tim poslovima. »'Biti jedna od njih' značilo je na svojoj koži osjetiti ono što osjećaju naše kolege na poslu. [...] To je iskustvo vlastite slabosti, međusobnog podržavanja, uzajamnog dijeljenja radosti i teškoća. Sve to nosile smo pred Gospodina koji nam je davao snagu za svaki novi dan« (Anon.,

8 HR–AIMSZ. *Diaries de Petites soeurs de Zagreb*. Mois de mai 1978., str. 3.

9 HR–AIMSZ. *Diaries de Petites soeurs de Zagreb*. Mois de juin 1978., str. 3.

10 HR–AIMSZ. *Diaries de Petites soeurs de Zagreb*. Mois de juillet 1978., str. 1–2.

2014a, 9). Za male je sestre već sama mogućnost rada bila prilika solidarizirati se s osobama s kojima su dijelile radno okruženje. O tom iskustvu na poslu čišćenja u Domu zdravlja Trnje mala sestra Mira piše: »Sretna sam i zahvalna Bogu što sam tu. Mogućnost rada za mene je način da budem solidarna s tolikima [...] da budem, koliko mi to moje siromaštvo dopušta, mali znak Isusove prisutnosti, nježnosti, dobrote [...] da budem jednostavno mala sestra« (Mijoč, 1997, 10).

Male sestre svoju su solidarnost izražavale i dijeljenjem skromnih materijalnih prilika s radnim kolektivom. No to ih nije priječilo upriličiti prigodne slavljeničke trenutke, primjerice povodom rođendana i imendana. Činilo im se da u tim slavljinama »ima nešto od produženog euharistijskog slavlja. Usprkos zaista niskim novčanim primanjima, kroz dar se očituje zajedništvo među nama« (Mijoč, 1997, 9–10).

Možda je malim sestrama obična svakodnevna komunikacija bila najbolja prilika za iskazivanje solidarnosti, ali i za prakticiranje određenoga specifikuma njihova poslanja po kojem se stavljaju u službu drugomu na način slušanja i blizine bez pretenzije preuzimanja inicijative u rješavanju problemskih situacija. Male sestre pišu da su česte teme njihovih razgovora s ostalim djelatnicama koje su čistile domove zdravlja »bilo materijalne, bilo poteškoće u braku, [...] pa sve i do suza. Svojom hrabrošću i snagom za život, istančanim osjećajem za pravdu, smislom za humor [...] žene mi puno govore« (Anon., 2014a, 9).

Zajednica Isusovih malih sestara u Trnju bila je prilično srasla s mjesnom Crkvom, što je među ostalim dolazilo do izražaja i u održavanju biblijskih formativnih susreta, koje su kroz dugi niz godina vodili profesori Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta u Zagrebu. Susreti su se održavali u kući malih sestara. Na susretima su sudjelovali svi zainteresirani prijatelji i poznanici sestara. (Anon., 2014a, 9). Zajednica mladih, koja se je okupljala u župi, jednom mjesečno dolazila je moliti u sestarsku kapelu. Mladi su sestrama velikodušno pomagali i u pripremi ogrjeva za zimske mjesece (Mijoč, 1997, 10).

Tablica 2. Isusove male sestre u Zagrebu — Trnje (1978.–2007.)

Table 2. *The Little Sisters of Jesus in Zagreb — Trnje (1978 — 2007)*

<i>Br.</i>	<i>Redovničko ime sestre</i>	<i>Država rođenja</i>	<i>Razdoblje</i>	<i>Djelatnost</i>
1.	m. s. Anne Charlotte	Francuska	1978.–1979.	Poslovi čišćenja u poduzećima
2.	m. s. Denise	Francuska	1978.–1994.	Rad na traci u tvornici Mega
3.	m. s. Lujza Augusta	Francuska	1978.–1993.	Radovi u vrtu, pohađanje predavanja na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, formacijsko praćenje malih sestara
4.	m. s. Margaret Alison	Engleska	1978.–1979.	Kućanski poslovi

5.	m. s. Frederika	Austrija	1980.–1986.	Kućanski poslovi
6.	m. s. Marica	Hrvatska	1980.–2007.	Kućanski poslovi, rad u Caritasu Zagrebačke nadbiskupije, posjeti u Domu za starije i nemoćne osobe Medveščak
7.	m. s. Vesna	Hrvatska	1983. 1989.–1991.	Kućanski poslovi, pohađanje predavanja na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu i Sustavnom studiju duhovnosti u Zagrebu
8.	m. s. Sonja Marija	Slovenija	1985.–1989. 1993.–1999.	Rad na traci u tvornici Rade Končar, pohađanje predavanja na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu i Sustavnom studiju duhovnosti u Zagrebu, rad u službi Regije
9.	m. s. Mira	Hrvatska	1986.–1987. 1989.–1992. 1995.–2005.	Rad na traci u tvornici Grafički zavod Hrvatske i Lipa Mill, poslovi čišćenja na Arhitektonskom fakultetu, u Domu zdravlja Centar i Trnje i u obiteljima
10.	m. s. Blaženka	Hrvatska	1990.–1991. 1993.–1996. 2002.–2007.	Kućanski poslovi, rad na traci u tvornici Ledo, poslovi njegovateljice u Novoj bolnici Dubrava Oporavilište ranjenika, poslovi čišćenja u Domu zdravlja Trnje, Dječjem vrtiću Savica, posjeti u Odgojnomu zavodu Turopolje, rad u službi Regije
11.	m. s. Josipa	Belgija	1992.–2007.	Kućanski poslovi, prisutnost u Vjeri i svjetlu
12.	m. s. Ana Emanuela	Švicarska	2000.	Kućanski poslovi
13.	m. s. Maria Grazia	Italija	2005.–2007.	Kućanski poslovi, rad u vrtu, posjeti u Odgojnomu zavodu Turopolje

2.1.3. *Donja Dubrava (od 2007.)*

Kad je četvrt Trnje prestala biti periferni dio grada Zagreba, male sestre bile su prisiljene potražiti novu lokaciju za svoj smještaj. Zbog projekta urbanizacije njihova je kuća bila srušena (Anon., 2014a, 10). Iz Trnja su male sestre prešle 9. prosinca 2007. godine u Donju Dubravu.¹¹

Zajednica u Dubravi, u kojoj trenutačno boravi pet sestara, jedina je zajednica Isusovih malih sestara u Hrvatskoj. Sestre su prisutne u socijalnim djelatnostima i izradu rukotvorine.

Tablica 3. Isusove male sestre u Zagrebu — Donja Dubrava (od 2007.)

Table 3. *The Little Sisters of Jesus in Zagreb — Donja Dubrava (since 2007)*

<i>Br.</i>	<i>Redovničko ime sestre</i>	<i>Država rođenja</i>	<i>Razdoblje</i>	<i>Djelatnost</i>
1.	m. s. Blaženka	Hrvatska	2007.–2010. Od 2020.	Kućanski poslovi, rad u službi Regije, poslovi čišćenja u obitelji, poslovi socijalnoga rada u Kući sv. Terezije i u Kući sv. Josipa za nezbrinutu djecu
2.	m. s. Josipa	Belgija	2007.–2019.	Kućanski poslovi, prisutnost u Vjeri i svjetlu
3.	m. s. Maria Grazia	Italija	Od 2007.	Kućanski poslovi, rad u vrtu, izrada skulptura od gline, prisutnost u Vjeri i svjetlu, posjeti Odgojnomu zavodu Turopolje, njega bolesnih malih sestara: Marice i Josipe, posjeti u Domu za starije i nemoćne osobe Medveščak
4.	m. s. Marica	Hrvatska	2007.–2020.	Kućanski poslovi
5.	m. s. Sonja Marija	Slovenija	2008.–2011. Od 2020.	Kućanski poslovi, rad u službi koordinacije za Srednju i Istočnu Europu, ručni radovi
6.	m. s. Žaklina	Belgija	2009.–2011.	Kućanski poslovi
7.	m. s. Mira	Hrvatska	2010.–2012. Od 2019.	Poslovi čišćenja u obitelji, rad u vrtu, izrada skulptura od gline
8.	m. s. Denise	Francuska	2012.–2015. 2017.–2018.	Kućanski poslovi, njega bolesnih malih sestara Marice i Josipe, posjeti Odgojnomu zavodu Turopolje

11 HR–AIMSZ. Kronika Isusovih malih sestara u Zagrebu. Donja Dubrava. Zapis od 9. prosinca 2007., str. 1.

9.	m. s. Vesna	Hrvatska	Od 2014.	Rad s izbjeglicama u suradnji s Isusovačkom službom za izbjeglice, njega bolesnih malih sestara Marice i Josipe, pedikura, medicinska gimnastika, izrada prirodnih sapuna i krema
10.	m. s. Angelika	Poljska	2015.	Kućanski poslovi, izrada skulptura od gline
11.	m. s. Klaudija Nada	Francuska	2017.	Kućanski poslovi

2.1.4. Travno (2015.–2020.)

Male sestre u naselje Travno doselile su iz Karlovca u studenom 2015. godine.¹² Nastanile su se kao podstanari u stanu u vlasništvu Zagrebačke nadbiskupije, koji je u vremenu komunističke vlasti služio kao župna crkva župe sv. Luke. Stan nije sestrama služio samo za stambene svrhe. Jedna prostorija uređena je za kapelicu, a jedna je bila za dane “pustinje” u kojoj su sestre molile u samoći i tišini. Mladi iz Duhovnoga kutka, glazbeno–evangelizacijske skupine, redovito su u tom prostoru održavali svoje molitvene susrete. Povremeno je u kapelicu dolazila moliti i skupina mladih majki iz župe. Prema zapisima sestara, osobito su ih se doimale sveopće molitve tih majki.¹³

Ima li se u vidu da su Isusove male sestre jedna od rijetkih redovničkih zajednica prisutnih u Novom Zagrebu uopće, a u župi sv. Luke i jedine prisutne redovnice, njihova prisutnost još više dobiva na značenju. Male sestre prema svojim mogućnostima uključile su se u župni pastoral. Bile su izvanredne djelatnice svete pričesti, pripremale su euharistijsko klanjanje u župi, sudjelovale su redovito u radu i probama župnoga mješovitoga zbora.

Uz aktivnosti u župi, male sestre izradivale su skulpture od gline, a bavile su se i ostalim vrstama ručnoga rada: izrada ukrasnih kamenčića, svijeća i čestitki s motivima Blažene Djevice Marije, maloga Isusa i jaslica. Takav oblik rada sestrama je vrlo drag i dragocjen za uzdržavanje. U njemu vide mogućnost susreta s ljudima i »priliku podijeliti poruku Bratstva drugima«. ¹⁴ Svoje uratke izlagale su tijekom došašća u župi sv. Luke u Travnom ¹⁵ i na svetkovinu Uznesenja Blažene Djevice Marije u marijanskom svetištu u Remetama. ¹⁶

12 HR–AIMSZ. Quelques écho de Travno. Lettre aux petites soeur de la Région, 17. prosinca 2015., str. 1.

13 HR–AIMSZ. Lettre de petite soeur Klaudija Nada aux petites soeurs de la Région, Zagreb, 11. kolovoza 2016., str. 2.

14 HR–AIMSZ. Lettre de petite soeur Sonja Marija aux petites soeurs de la Région, Zagreb, 20. kolovoza 2017., str. 1–2.

15 HR–AIMSZ. Lettre de petite soeur Sonja Marija aux petites soeurs de la Région, Zagreb, 13. prosinca 2016., str. 2.

16 HR–AIMSZ. Lettre de petite soeur Sonja Marija aux petites soeurs de la Région, Zagreb, 12. lipnja 2017., str. 1.

Na poslu asistenta u nastavi za djecu s poteškoćama u razvoju jedna mala sestra radila je u nekoliko osnovnih škola, a ostale su sestre bile prisutne uz beskućnike u pučkoj kuhinji kod sestara Misionarki ljubavi, te uz starije i osamljene osobe. »Mala sestra Kristina i mala sestra Denise posjećuju nekoliko starijih, osamljenih osoba koje žive u našoj velikoj, betonskoj zgradi skrivajući toliko samoće i bolnih životnih povijesti. [...] Odlazimo u posjete i u Dom za starije i nemoćne Sveta Ana koji se nalazi sasvim blizu nas.«¹⁷

Mala sestra Sonja Marija je o iskustvu prisutnosti u pučkoj kuhinji kod sestara Misionarki ljubavi zapisala: »Tu dolaze osobito beskućnici, ali i različiti siromašni ljudi. Jedan mladi čovjek mi je povjerio kako je bio u bolnici gdje se liječio od ovisnosti od droge. [...] Molim za njega. [...] Za mene je također dragocjeno da dosta ljudi koji ovdje dolaze jesti susrećem poslije i u gradu. I to su lijepi susreti! Konačno, ta prisutnost u pučkoj kuhinji je mjesto gdje susrećem dosta mladih volontera.«¹⁸ Mala sestra Blaženka od siječnja 2019. godine u radnom je odnosu u Kući sv. Terezije za nezbrinutu djecu, kod sestara Karmelićanki Božanskoga Srca Isusova.

Arhivska dokumentacija svjedoči u prilog tomu da male sestre često svoje poslanje doživljavaju kao prisutnost, blizinu, slušanje, bez nekih velikih aktivnosti. »U velikom parku u središtu Travnja susrećemo majke s djecom koja trče [...] mali pozdrav i par riječi s ljudima koji šecu. [...] Dirnuta sam koliko je potrebno u tim susretima biti u stavu slušanja i sućuti. Dovoljno je biti tu s pogledom punim pažnje i ljubavi.«¹⁹

Tablica 4. Isusove male sestre u Zagrebu — Travno (2015.–2020.)

Table 4. *The Little Sisters of Jesus in Zagreb — Travno (2015 — 2020)*

<i>Br.</i>	<i>Redovničko ime sestre</i>	<i>Država rođenja</i>	<i>Razdoblje</i>	<i>Djelatnost</i>
1.	m. s. Denise	Francuska	2015.–2017.	Kućanski poslovi, posjeti u Odgojnomu zavodu Turopolje i Domu za starije i nemoćne Sveta Ana, ručni radovi
2.	m. s. Sonja Marija	Slovenija	2015.–2020.	Kućanski poslovi, prisutnost u pučkoj kuhinji kod Misionarki ljubavi, ručni radovi

17 HR–AIMSZ. Lettre de petite soeur Klaudija Nada aux petites soeurs de la Région, Zagreb, 11. kolovoza 2016., str. 1.

18 HR–AIMSZ. Lettre de petite soeur Blaženka de petite soeur Sonja Marija aux petites soeurs de la Région, Zagreb, 17. veljače 2018., str. 2.

19 HR–AIMSZ. Lettre de petite soeur Klaudija Nada aux petites soeurs de la Région, Zagreb, 11. kolovoza 2016., str. 1.

3.	m. s. Blaženka	Hrvatska	2016.–2020.	Kućanski poslovi, pomoćni rad s djecom s poteškoćama, ručni radovi, poslovi čišćenja u obitelji, rad u koordinaciji u Regiji, poslovi socijalnoga rada u Kući sv. Terezije za nezbrinutu djecu
4.	m. s. Klaudija Nada	Francuska	2016.–2017.	Kućanski poslovi, posjeti u Domu za starije i nemoćne Sveta Ana

2.2. Karlovac (2012.–2015.)

U Karlovcu su male sestre bile prisutne u razdoblju od rujna 2012. do studenoga 2015. godine. Poticaj da osnuju bratstvo u Karlovcu dobile su na Generalnom kapitulu održanom 2011. godine, koji je ohrabrio male sestre osnivati nove male zajednice i za samo kraće razdoblje (*Fraternité des petites soeurs de Jésus*, 2011, 5).

U Arhivu Isusovih malih sestara očuvani su zapisi o prvim danima karlovačke zajednice: »Župnik Norbert Ivan Koprivec je slavio prvu euharistiju te blagoslovio kapelicu u prisutnosti najbližih susjeda na spomendan malog brata Karla. U župi Presvetog Srca Isusova doista smo doma kao i u samom gradu. [...] Odmah smo počele tražiti posao što je, videći veliku nezaposlenost u gradu, veliki izazov« (Anon., 2014b, 12).

Iskustvo traženja posla i borbe za uzdržavanje zajednice približilo je male sestre na osobit način obiteljima i susjedima u četvrti u kojoj su stanovale. Započele su u suradnji s njima izradivati rukotvorine i izlagati ih na Božićnom sajmu u Karlovcu. Taj su sajam doživljavale kao »mjesto susreta, solidarnosti s mnogima koji se bore kako živjeti i preživjeti« (Anon., 2014b, 13). Usprkos velikoj stopi nezaposlenosti koja je u to vrijeme bila u njihovu okruženju, male sestre ipak su uspjele živjeti od rada svojih ruku. Iz *Tablice 5* vidljivo je da su obavljale širok spektar poslova kako bi preživjele.

Mala sestra Mira o tom svjedoči: »Nakon par sati čišćenja u jednoj manjoj tvornici boje čuvala sam malu Beatu Pavlu puno radno vrijeme. 'Posao' koji prije nikada ne bih sama mislila raditi. U svakom pogledu i smislu to je više nego posao. 'Razumjela sam' više Isusove riječi: 'Ako ne postanete kao mala djeca' i naglasak male sestre Magdalene na duhovno djetinjstvo. Ostaje mi samo zahvalnost u srcu misleći na to vrijeme« (Anon., 2014b, 14). I mala sestra Sonja Marija piše da je čuvala dvije djevojčice i da je voljela taj posao (Anon., 2014b, 14).

Mala sestra Blaženka radila je s osobama s teškoćama u razvoju, u okviru projekta socijalnoga mentorstva u kojem su mlade osobe s intelektualnim teškoćama ohrabrene da sudjeluju u volonterskim aktivnostima. Za nju je to iskustvo bilo »škola jednostavnosti, škola bitnoga, nježnog odnosa i prisutnosti« (Anon., 2014b, 14–15).

Slično kao i zagrebačka bratstva, i karlovačko je bratstvo bilo mjesto gostoprimitva i susreta. U kapelu su kod sestara rado navraćali moliti mladi, susjedi, prijatelji (Anon., 2014b, 12–13).

Tablica 5. Isusove male sestre u Karlovcu (2012.–2015.)

Table 5. *The Little Sisters of Jesus in Karlovac (2012 — 2015)*

Br.	Redovničko ime sestre	Država rođenja	Razdoblje	Djelatnost
1.	m. s. Blaženka	Hrvatska	2012.–2015.	Kućanski poslovi, javni i socijalni rad u Savezu udruga za osobe s invaliditetom Karlovačke županije, pomoćni rad s djetetom s poteškoćama u razvoju, poslovi čišćenja u obiteljima, u Dječjem vrtiću i u trgovini sportske odjeće Mercury, ručni radovi, volonterska prisutnost u Domu za starije i nemoćne Sveti Antun, posjeti Centru za beskućnike
2.	m. s. Mira	Hrvatska	2012.–2013.	Kućanski poslovi, poslovi čišćenja u tvornici Novachem, čuvanje djece u obitelji, ručni radovi, posjeti u Domu Nada
3.	m. s. Sonja Marija	Slovenija	2012.–2015.	Kućanski poslovi, čuvanje djece i poslovi čišćenja u obitelji, ručni radovi, izrada skulptura od gline, volonterska prisutnost u Domu za starije i nemoćne Sveti Antun, posjeti u Centru za beskućnike, posjeti u Domu Nada
4.	m. s. Angelika	Poljska	2013.–2015.	Kućanski poslovi, čuvanje djece u obitelji, izrada skulptura od gline, posjeti Centru za beskućnike

Rezultati istraživanja pokazuju da su Isusove male sestre na području Zagrebačke nadbiskupije od 1975. do 2022. godine u različitim vremenskim razdobljima bile prisutne na pet lokacija. Šesnaest sestara, koliko ih je ukupno obavljalo poslanje, podrijetlom je iz devet različitih europskih država: Francuska (4), Hrvatska (4), Belgija (2), Austrija (1), Engleska (1), Italija (1), Poljska (1), Slovenija

(1), Švicarska (1). Ni jedna zajednica ni u jednom trenutku nije bila sastavljena od sestara iste nacionalnosti. Taj podatak govori o snažnom svjedočanstvu življenja sveopćega bratstva (FT 8) na lokalnoj razini, u multikulturalnom i multinacionalnom suživotu.

Uzme li se u obzir činjenica da je od ukupnoga broja sestara koje su živjele i radile u Zagrebu i Karlovcu samo jedna četvrtina podrijetlom iz Hrvatske, može se zaključiti da je jedna od temeljnih karakteristika zajednice Isusovih malih sestara misijski duh. Sestre koje su došle u Hrvatsku iz drugih zemalja nastojale su se integrirati u Crkvu i u društvo. Neke su prihvaćale i hrvatsko državljanstvo, svjedočeći time svoju duboku ukorijenjenost u hrvatski narod (Tenšek, 2008, 28). Male sestre često su čitave svoje zajednice premještale s jedne lokacije na drugu. Vrlo često su mijenjale poslove koje su obavljale čak i kad su boravile unutar iste zajednice, što pokazuje visok stupanj mobilnosti i prilagodljivosti na mjesto, ljude u okruženju, vrstu posla i dr., što je također jedna od karakteristika misijskoga djelovanja.

Male sestre za svoja su prebivališta odabirale rubne dijelove gradova, na periferiji, uz granice, što je na liniji poticaja pape Franje da Crkva izide na periferije (EG 20). I život male sestre Magdalene obilježen je traženjem granica i življenjem uz granice (Daiker, 2003, 99). Mala sestra Magdalena bila je svjesna da »Bog koji je Transcedentan prelazi sve ograničenosti i granice su privilegirana mjesta susreta s Njim. Granice nisu samo prepreka na našem putu. [...] Granice se mogu preobraziti u sveto mjesto gdje čovjek nalazi sebe samoga, susreće drugoga na osobiti način i konačno susreće Boga. [...] Granica nije rubno mjesto, već pukotina, mjesto gdje ljudi žive i trpe« (Daiker, 1998, 82).

Analizirajući vrste djelatnosti, moguće je zapaziti da su gotovo sve male sestre posvećene kućanskim poslovima i jednostavnomu, manualnomu radu, što je u skladu s pravilima njihove zajednice. Na temelju rezultata istraživanja može se također zaključiti da je u zajednici Isusovih malih sestara vrlo razvijena svijest o volontiranju. Velik broj njih radio je brojne djelatnosti bez ikakve naknade. Takav "stav besplatnosti" može dati bitan doprinos u osvješćivanju lokalne društvene zajednice o prednostima volontiranja.

Zaključak

U razdoblju od 1975. do 2022. godine na području Zagrebačke nadbiskupije bilo je tek nekoliko mjesnih zajednica Isusovih malih sestara, koje su postojale u različitim vremenskim razdobljima u Zagrebu (Gornja Dubrava 1975.–1978., Trnje 1978.–2007., Donja Dubrava od 2007., Travno 2015.–2020.) i Karlovcu (2012.–2015.).

Iako numerički prikaz polustoljetnoga poslanja Isusovih malih sestara u Hrvatskoj nije impozantan, ipak su male sestre svojim životom i djelovanjem poput evandeoskoga kvasca ostavile svijetli trag u povijesti hrvatskoga naroda. Baš kao i mala sestra Magdalena, uvijek uz granična mjesta i u graničnim zbivanjima, s ljudima čiji su životi na razne načine obilježeni ograničenjima, male sestre nisu

dopuštale da ih granice ograniče svojim preprekama, nego su od granica činile membrane. Intenzivnim ulaganjem u međuljudske odnose na svojim radnim mjestima i u stambenim okruženjima, pukotine u odnosima pretvarale su u opne socijalnih povezanosti.

Suočene s izazovom manjka novih duhovnih zvanja, na hrvatskom tlu Isusove male sestre prisutne su samo još u jednoj zajednici u Zagrebu (Donja Dubrava). Preostaje nadati se da će nedavna proslava zlatnoga jubileja njihova življenja i djelovanja u Hrvatskoj (1969.–2019.) te ovogodišnja kanonizacija Charlesa de Foucaulda (15. svibnja 2022.) biti poticaj mladima da se odazovu na Gospodinov poziv i pridruže zajednici Isusovih malih sestara kako bi njihovo poslanje ostalo prisutno još dugi niz godina i u Hrvatskoj.

Literatura

- Anon. (2014a). Iz Dubrave u Dubravu. *Vijesti Isusovih malih sestara*, str. 9–11.
- Anon. (2014b). Naše novo bratstvo. *Vijesti Isusovih malih sestara*, str. 12–15.
- Daiker, Angelika (1998). Une vie au delà de toutes les frontières. *Il y a 100 ans naissait petite soeur Magdeleine de Jésus*, 24, 71–81.
- Daiker, Angelika (2003). *Prijedene granice: Život i duhovnost male sestre Magdalene*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- EG. *Evangelii gaudium*. (24. studenoga 2013.) U: Franjo, *Evangelii gaudium: Radost evanđelja: Apostolska pobudnica biskupima, prezbiterima i đakonima, posvećenim osobama i svim vjernicima laicima o naviještanju evanđelja u današnjem svijetu*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2013.
- Fraternité des petites soeurs de Jésus (1999). *Chapitre*. Roma.
- Fraternité des petites soeurs de Jésus (2011). *Chapitre*. Roma.
- FT. *Fratelli tutti*. (3. listopada 2020.) Franjo, *Fratelli tutti: Enciklika o bratstvu i socijalnom prijateljstvu*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2021.
- Hutin, Magdeleine (1987a). Petite soeur Magdeleine de Jésus, *Lettres 1965–1973: IV*. Roma: Petites soeurs de Jésus.
- Hutin, Magdeleine (1987b). Petite soeur Magdeleine de Jésus, *Lettres 1973–1979: V*. Roma: Petites soeurs de Jésus.
- Hutin, Magdeleine (1988). Petite soeur Magdeleine de Jésus, *Lettres 1979–1983: VI*. Roma: Petites soeurs de Jésus.
- Mijoč, Mirjana (1997). Zagreb. *Vijesti Isusovih malih sestara*, str. 9–11. [Potpisano: Mala sestra Mira.]
- Petites soeurs de Jésus (1988). *Constitutions de la Fraternité des petites soeurs de Jésus: Du frère Charles de Jésus*. Roma.
- Šešo, Ivan (ur.) (1978). *Prorok našeg vremena: Mali brat Karlo od Isusa*. Đakovo: Tipografija.
- Tenšek, Zdenko Tomislav (2008). Spomen s ljubavlju na našu malu sestru Lujzu: Homilija u euharistijskom slavlju u Zagrebu 4. studenoga 2006. *Vijesti Isusovih malih sestara*, 27–29.
- Zelenika, Blaženka (2005). Isusove male sestre. *Posvećeni život*, 10, 108–113. [Potpisano: Isusova mala sestra Blaženka.]
- Zelenika, Blaženka (2022). Poslanje Isusovih malih sestara u Hrvatskoj (1969.–2019.) u perspektivi višedimenzionalnosti (Završni rad). Hrvatska karmelska provincija sv. oca Josipa, Teologija posvećenog života. [Potpisano: m. s. Blaženka (Zelenika).]

Arhivsko gradivo

Arhiv Isusovih malih sestara u Zagrebu (HR–AIMSZ)

HR–AIMSZ. Daires de Petites soeurs de Zagreb.

HR–AIMSZ. Kronika Isusovih malih sestara u Zagrebu. Donja Dubrava.

HR–AIMSZ. Lettre de petite soeur Blaženka et petite soeur Sonja Marija aux petites soeurs de la Région.

HR–AIMSZ. Lettre de petite soeur Klaudija Nada aux petites soeurs de la Région.

HR–AIMSZ. Lettre de petite soeur Sonja Marija aux petites soeurs de la Région.

HR–AIMSZ. Quelques écho de Travno.

HR–AIMSZ. Trinaesto putovanje male sestre Magdalene u Jugoslaviju.

The Mission of The Little Sisters of Jesus in the Zagreb Archdiocese (1975 — 2022)

Jasna Krista Mijatović*, *Blaženka Zelenika***

Summary

The canonization of Charles de Foucauld, which is to take place on May 15, 2022, has prompted the author to engage in research into the mission of the spiritual daughters of Charles de Foucauld — The Little Sisters of Jesus. Seeing as literature in the Croatian language on the Brotherhood of the Little Sisters of Jesus is scarce, and that there are almost no written traces available to the public on their activity in the Zagreb Archdiocese, it was precisely this topic that entered into the framework of the research.

Sociodemographic data on The Little Sisters who lived and worked in Zagreb (Gornja Dubrava, Trnje, Donja Dubrava, Travno) and Karlovac from 1975 until today has been gathered with the aim of identifying the main tasks of their mission. An analysis of relevant data (religious name of the sister, country of birth, time spent in the community, activities) and archival documentation allows for the conclusion that the dimension of mission activities of The Little Sisters of Jesus is characterized by internationality, the missionary spirit, their presence in the peripheries and by volunteer work. Research results demonstrate that the charism of the Brotherhood is closely tied to the recent incentive by Pope Francis to invite the Church to go to the peripheries and to live a Universal Brotherhood.

Keywords: Little Sisters of Jesus; Charles de Foucauld; mission; Zagreb Archdiocese; internationality; missionary spirit; peripheries; volunteer work

* Jasna Krista Mijatović, Ph.D., Postdoctorand, Institute of Philosophy and Theology of the Society of Jesus. Address: Jordanovac 110, 10000 Zagreb, Croatia. E-mail: kristamijatovic@gmail.com

** Blaženka Zelenika, The Little Sisters of Jesus. Carmelite Province of St. Joseph the Father, Theology of the Consecrated Life. Address: Česmičkoga 1, 10000 Zagreb, Croatia. E-mail: ms.blazenka@gmail.com